אור הצפון — האור הרוחני שבגוף

האור הרוחני שבגוף. למעלה הבאנו מאמר חז"ל על הפסוק "הוא עשך ויכוננך": שהקדוש ברוך הוא ובית דינו היו נמלכין על כל אבר ואבר שבאדם. ומזה יסוד מוצק לדברינו בגדולת האדם אף מצד גופו בלבד, שכל אבריו הנראים לעינינו רק כבשר גידים ועצמות, באמת הם חלקי חכמה עליונים - מושגים רוחניים, שנמלכו עליהן כביכול הוא ובית דינו.

ולא עוד אלא שמושגי חכמה אלו הנקראים "אברי האדם" ממולאים בחכמה רבה עוד יותר משל מלאכי השרת, כמו שהבאנו מאמרם ז"ל על הפסוק "כי ביה ה' צור עולמים": שכל בריאת שמים וארץ ועולמות המלאכים בכלל נבראו באות אחת בלבד, ואילו יצירת האדם קדמה לה הכנה רבה כביכול בהמלכה ויצירה ועשיה כמו שנתבאר.

בחכמה מרובה כזו נוצר גופו של אדם עוד קודם שניתנה בו הנשמה, כמו שכתוב: "וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה", וכאמור, ואחר כך כתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" ומתרגמינן: לרוח ממללא. נמצא שעל ידי זה שנופח בו הנשמה העליונה - חלק אלוה ממעל, נעשה כל האדם לנפש חיה ולרוח ממללא, כלומר: כל איבריו, הבשר הגידים והעצמות שבו, שגם מתחלה נבנו במושגי חכמה עליונים, כאמור, עלו ונתעלו עכשיו לעליונות גדולה ויתירה מאז, כי ניתוסף בהם כח חדש עליון שבעליונים, היא הנשמה הטהורה שנופחה באפו, "ומאן דנפח מדיליה הוא נפח". ואמרו חז"ל (ברכות י): "מה הקדוש ברוך הוא ממלא את כל העולם, כך הנשמה ממלאת את כל הגוף".

לפי זה, הוי אומר שמחוץ לעצם החכמה שבגופו של אדם הראשון, האירה לו נשמתו את כל חדרי גופו, והיה זך ומצוחצח כולו ממש, ולא היה בו כלל המושג "גשם" כפי שאנו מתארים אותו. תדע, שהרי אמרו חז"ל כי מלאכי השרת טעו בו ובקשו לומר לפניו קדוש, והפיל עליו הקדוש ברוך הוא תרדמה וידעו כי אינו אלא אדם נברא, ואם היו מכירין בו איזה גשם שהוא, האיך טעו לחשוב אותו לבורא? אלא ודאי שכל גופו ואבריו היו חלקי חכמה רוחניים עליונים.

הנה מבואר בראשונים שכל מה שהוזכר בתורה: "יד ה'": "עיני ה'": "אזני ה'" וכדומה, לא בא אלא לשבר את האזן שלנו. ומזה גופא יש ללמוד מה שאמרנו, כי אברי גוף האדם רוחניים הם בעיקרם ומלאים חכמה אלהית, שהרי עצם המשל "לשבר את האזן" בדמות האיברים הנמצאים באדם, על כרחך בא ללמד ונמצא למד שאיבריו של אדם מושגי חכמה עליונים הם שיש להם דמיון להקדוש ברוך הוא, כביכול, שאם לא כך, אין מקום כלל למשל כזה אף לשבר את האזן. ונמצא מכאן, שאותם חלקי חכמה אשר צומצמו באדם בתמונת יד ורגל וכדומה הם בבואה של החכמה העליונה שאין לנו בה כל מושג ותפישה.

וכל זה שאמרנו על ערכם של אברי האדם אינם באדם הראשון לבד, כאמור, אלא כל אדם, כל המין האנושי, נוצר בצלם אלהים ובחכמה רוחנית עליונה. אמרו חז"ל (בראשית רבה לו) על אנשי דור המבול שהתינוקות שבהם היו מהלכים מיד כשנולדו ונלחמו עם שדים, ומעשה היה בתינוק שנולד ושלחתו אמו להביא צור לחתוך בו את טבורו ופגע בו שד אחד ואמר לו: "לך ואמור לאמך שאלמלא לא האיר השחר הייתי הורגך". והשיב לו התינוק: "לך אתה ואמור לאמך אלמלא כבר נחתך טבורי הייתי אני הורג אותך". והרי לחימה זו עם שדים אינה ודאי מלחמה גשמית אלא רוחנית. ועל כרחך אתה אומר שאף לאחר שחטא אדם, שנתמעטה קומתו ונתגשם, וכן בכל הדורות שלאחריו שהיו מכעיסים ובאים ונתגשמו יותר ויותר, לא היתה, התגשמות זו אלא כיסוי חיצוני בלבד, כקליפה על הפרי, אבל בתוך האדם נשארה מציאותו האמיתית בכל מצב שהוא.

וכן אתה מוצא אף בעשו הרשע, שהיה רחוק יותר מעשרים דורות מאדם הראשון, ועברו תקופות אחר תקופות של התמעטות, ובכל זאת אמד לו יעקב: "ראיתי פניך כראות פני אלהים" (בראשית לג). הרי שיש לראות גם בפניו של רשע כעשו "פני מלאך". אלא שבני האדם נתכסו בקליפה חיצונית על ידי החטאים, כאמור, ולאור חושי עינינו לא נראית עצמיותם הרוחנית.

ב. אכן גם לאחד שחטא האדם והתגשם, התקין הקדוש ברוך הוא שמתוך ההתגשמות עצמה יאיר אור חדש על האדם ויתגלו בו מקורות חכמה עליונים אשר יהיה בכוחם לחדור דרך כיסוייו החיצונים ולהחזירו לקדמותו הרוחנית.

כתוב בתורה: "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם" (בראשית ג) ואמרו חז"ל: "בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב: "כתנות אור" (בראשית רבה כ). פירוש הדברים שהכותנות שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם, שהן לכאורה כסוי גשמי, היה בהן אור רב שהוסיפו חכמה לאדם וגילו לו מעלות והלכות חדשות כדי להאיר ולהעלות את גופו. עד שלא חטא כתוב: "ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו", כי היו מוארים בחכמה העליונה בכל אבריהם, מכף רגלם ועד קדקדם, ללא שום הגשמה ולא היה מקום כלל לרגש של בושה. אבל לאחר שחטאו ונדבק בהם משהו מן ההתגשמות, נתגלה בהם רגש של בושה: "וידעו כי ערומים הם". והנה תפר להם הקדוש ברוך הוא כתנות והאיר להם בזה את עצם גופניותם, שעמדו מתוך כך על מעלת הבושה ונתחדשה להם תורת הצניעות שיש בהן משום מדריגה רוחנית עילאה וניתן להם מקום לחזור מתוך עצם התגשמות זו לאורם הקדמון ולמקור חכמתם העליונה.

ולאחר כמה דורות, כשנתן הקדוש ברוך הוא לישראל תורה שלמה של תרי"ג מצוות כנגד כל אבר ואבר שבאדם, הוסיף להם אור אלהי, כדברי הכתוב: "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו), שמטרתו להרבות חכמה עליונה ולהחדירה בכל המחיצות הגופניות והקליפות החיצוניות שנתדבקו באדם על ידי החטאים, כדי לחשוף בהן את הנפש החיה והרוח ממללא של האדם הקדמוני.

ומופלא הדבר עד כמה בכוחו של האדם להפוך את העצמים הנראים לנו כגשמיים למטרות רוחניות עליונות. הכתוב אומר (ישעיה מג): "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו". אמרו חז"ל (ילקוט סב): "וכי כל בריותיו אין משבחין אותו, והלא כבר נאמר (מלאכי א): 'ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגויים' (שם ד)? מכאן שאין ערב לו אלא ישראל, שנאמר (שמואל ב כג:א): 'ונעים זמירות ישראל'; ואומר: 'כי יעקב בחר לו' (תהלים קלה): ואומר: 'ואתה קדוש יושב תהלות ישראל'" (שם כב). וכן אמרו בירושלמי (סוכה ה:ד): "אף על פי שיש לו להקדוש ברוך הוא כמה קילוסין, חביב הוא קילוסן של ישראל יותר מכל. מאי טעמא?ונעים זמירות ישראל': 'ואתה קדוש יושב תהלות ישראל'".

והנה התואר "נעים זמירות ישראל" נאמר על דוד המלך ע"ה (ראה שמואל שם). הוא הגיע לשיא המדריגה לזמר זמירות ישראל ולספר תהלתו של הקדוש ברוך הוא עד שנאמר עליו: "נעים זמירות ישראל". וחז"ל המשילו עליו "משל לחבורה שהיתה, מבקשת לומר הימנון למלך, אמר להם! כולכם נעימים וכו', ומי מנעים זמירותיהם של ישראל? דוד בן ישי" (ילקוט שם). ובמה הביע דוד את זמירותיו ותהלותיו לפני ה'? על ידי נבל וכנור, כדברי הכתוב: "עורה כבודי, עורה הנבל וכנור אעירה שחר, אודך בעמים ה' אזמרך בלאומים" (תהלים נז). והרי הכלים האלה, הנבל והכינור, עשויים מעצמים גשמיים. מעץ דומם ומגידי בהמה מתה, ובכל זאת היה בכוחו של דוד על ידי נגיעת אצבעותיו והנעת המיתרים להשמיע צלילים כה נפלאים ולהביע קילוסים לפני הקדוש ברוך הוא שהיו חביבים לו מכל התהלות והתשבחות שבעולם ושהם תכלית היצירה.

הוי אומר שיש באברים של האדם אור כה רב, שבכוחם להפיח רוח בדברים הגשמיים הפשוטים ולדובב אותם בחכמה עליונה עד כדי להנעים לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל הבריאה.